

«Museo bat bisitatzea zarata mundanoen zurrunbiloari uko egitea da»

“Udaberria loratu da, lorontzi baten barruan...”.

| SUSTRAI COLINA |

Argazkiak: Dani Blanco

Zure haurtzaroa museo bat balitz...

Gure etxea faktoria kulturala litzateke. Ama aski trebea zen pintaketan, eta aitaren [Leopoldo Zugaza] ekarpena azpimarratzekoa da azken hamarkadetako euskal kulturaren. Kultur ekimenak egosten ziren eltze batean sortu ginen. Argitaletxe baten sorreraz hausnartzen zen, Durangoko Liburu Azoka martxan jartzeaz, aitaren Bilboko Arte Ederren Museo-ko jardunaren lehen printzak iristen zitzaizkigun, Rafael Ruiz Balerdi edo Eduardo Chillidaren muntako artistak etortzen ziren bisitan... Aspirinak uretan baino eferbeszentzia gehiago zegoen geurean. Aldaketa bete-ko mundu batean sortzeko zoria izan dugu, eta umezaroan aldaketa horien lekuko zuzen izan arren, apenas hartu dugun parte heldu-aroan mugitu garen errealtatearen sorreran. Oharkabeko apendizak ginen. Orain profesio-alki egiten dudana txiki-txikitatik bizi izan dut etxean. Orduan arnastutakoa betiko gelditu zait.

Bizitza eta mundua ulertzeko arnasa da artea?

Arnasetako bat. Arteak hainbeste liluratsen bagaitu, bidean seinaleak jartzen dizkigulako da, dugun eta izan dugun mundu ikuskeraren itzultzaile behinena delako. Hondorik gabeko ontzia da artea eta jakintza, historian metatutako aurrerapena eta gizakiaren anbizioa pausatzen dira bertan. Ez da alferrik egungo artea garai nahasi baten isla. Bizi ditugun nahi eta ezinak zein paradoxak agertzeaz gain, izugarri desmaterializatu da. Gutxiago du objektutik eta gehiago pentsamendutik. Hori hala, Santimamiñe edo Altamirako artista anoni-

moen garaian bizi zen lekuan bizi da artea: mundua norbere erara erreproduzitzeko bulkadan. Formak, fazeta artistikoak edo ñabardurak aldatu arren, historiaurretik gaur arte oso gutxi mudatu da artearen funtsa.

Zertan datza museo on baten funtsa?

Museo on batek obra zoragarri bezain garrantzitsuak kontserbatzeaz gain, gertatu dena nahiz gertatzen ari dena aztertu, ulertu eta gizakia denboran zehar zer izan den agertu behar du. Museoaren balorea oso lotuta dago kontserbatzen dituen bildumen ondareari, baina ondare orok beste gorputz bat hartzen du heziketa publikorako tresna bihurtzen denean. Horregatik zaio ezinbestekoa museo bati daukana jakintzaz jantzi eta jendarteari arrastoa uzteko gisan transmititzea. Alabaina, ez gaitezen engaina, museo baten arrakasta ez da bisitari kopuruaren arabera neurtzen. Hori arrakasta literarioa salmenta kopuruaren arabera dela aldarrikatzea litzateke. Adierazle bat dela? Ados, baina ezin gaitu gure eginbidetik desbideratu. Museo handi bat bisitari kopuruaren arabera epaituko bagenu, eta museo horrek ez balu bere iparra argi, bere misiotik desbideratu eta bere ortodoxiari traizio egiteko arriskua leukake bisitari kopurua emendatzeagatik soilik. Horrek ez dauka zentzurik. Pradoko zuzendari naizen 13 urteotan erreferentziazat dauzkadan erakusketak ez dira bisitatuenak izan. Ekarpena kuantifikatzea nekeza izan arren, museo batek ezin die erakusketari horiei uko egin. Bere zinezko misioan sinesten badu, aurrera egin behar du.

NORTASUN AGIRIA

Miguel Zugaza. Durangon sortu zen 1964an. Historia eta Geografian lizentziatua eta Artearen Historian espezializatua, Reina Sofia museoko kontserbazio zuzendaria izan zen 1994tik 1996ra. 1996an, Bilboko Arte Ederren Museoko zuzendari izendatu zuten, 2002an Madrilgo Prado museoa zuzentzera pasa zen arte. 13 urte geroago hantxe jarraitzen du. Leopoldo Zugaza kultur eragile ezagunaren semea da.

Atzera eginez, Bilboko Arte Ederren Museoko zuzendari izan zinen 1996tik 2002ra.

Aldaketa aro bat zen: Bilbo eraldaketa prozesuan murgilduta zegoen, Guggenheimen eraikuntza sasoia zen. Aldaketaren ikurrak kultura eta artea baldin baziren, Arte Ederren Museoa ezin zela armairuan gorde ulertaraztea izan zen gure azertua. Horri esker lortu genuen Guggenheimen haizea alde jartzea. Bernardo Atxagak ezin hobeto definitu zuen bi museo-en arteko harremana. Berpizkundeko katedral

batekin konparatu zuen Bilbo, non katedral handiaren eraikuntza baliatzen zen baptisterioari argia emateko. Horregatik diot Guggenheim zinezko ekarpena dela bai artearentzat bai Bilborentzat. Oso gutxi dira munduan eraldaketa arte museo baten inguruan ardazu duten hiriak. Urbanismoari eta ekonomiari eman dionaz gain, artearen ikuspegi global oso aberats batez zipriztindu du Bilbo.

Hitz egingo genuke Guggenheimen ekarpen artistiko eta kulturalaz bere pisu ekonomikoa hutsaren hurrena balitz?

Museoaren eragin ekonomikoa itzalpean utzi du bere ekarpen artistiko eta kulturala. Arkitektura egitasmoaren ausardiak eta ikusgarritasunak begiradak azalarekin itsutu arren, mamia izugarri zaindu duen museo batez ari gara. New Yorkeko eskaintza dauka, non eta Bilboko zabalgunean! Oso museo gutxi daude munduan artista baten alde Bilboko Guggheimen Richard Serraren alde egin duen lege apustu egin dutenak. Oso erosketak onak egin dituzte, kulturaren mendo

MIGUEL ZUGAZA

nalizazioari eta frankizia izaerari aurre egin diete nortasun propioa lortzeko... Ez gara ohartzen zer den Europako museo erakargarrietakoa Bilbon egotea eta ez Parisen, Londresen, Berlinen edo Madrilan. Herrenak dituela? Konforme, baina bere dimentsio kulturala injustuki larrutu dela uste dut.

Erakargarritasunaz ari gareno, zergatik dakit museo batera sartu aitzin zeintzuk diren nahi-taez ikusi beharreko lan gorenak?

Sinesgaitza iruditu arren, ez dago jendartearen gustua baino aldakorragorik. Egun argiki bereizten ditugu Pradoko maisulanak, baina 1819an, museoa zabaldu zenean, beste batzuk ziren gurtzen ziren obrak. Orduan Rafaelen *La Perla* zen egun Velázquezen *Las Meninas* dena. Horregatik diot museo batek ez dituela bere obrak ikono bihurtu behar. Zer gertatzen da Louvren? *Gioconda* ikusteko erronesaldiak beste obrak gutxien dituela. Nahiago dut kalitatezko obra asko ukan ikono bihurtutako maisulan bakarra baino. Maisulan horrek gehiegi baldintzatzen du bisita, erabateko itzala egiten die ingurukoei, museoa hankamotz utziz. Pradora itzuliz, sinetsita nago noizean behin *Las Meninas* tapatu behar genukeela jendeak gainontzeko obrak gehiago preziatu ditzan. Publikoarekiko ardura bat daukagu, bisitari inteligente bihurtu behar dugu jendea, irudikatzen ez dituen lanak jarri behar dizkion bidean. Museo guztietan daude altxor ezku-tuak, eta horiek topatuaraztea bezalako osasun sintomarik ez dago museo batentzat.

Osasun sintoma da obra batek bere burua defendatzeko hainbesteko diskurtsoa behar izatea?

Arteak badu hitzekin azaldu ezin litekeen aura bat, baina batzuetan auraz beste egin

“Ez gara ohartzen zer den Europako museo erakargarrietakoa Bilbon egotea. Herrenak dituela? Konforme, baina bere dimentsio kulturala injustuki larrutu da”

eta obrak hitzez kargatzen ditugu. Esaterako, oso gutxi dakigu Velázquezen aipu eta usteez, baina bere obrek gure interpretazioa kitzikatzen dute, kasik iritzia ematera behar-tuz. Artea elkarrizketa, inpresio, sentimendu eta aldarte sortzailea da berez. Besterik da hori marketin bihurtzea. Are gehiago, nire ustez museoek ez lukete marketinik egin behar. Ez gaude produktu bat merkatuan kokatzeko. Museoan egiten dugun lanak oihartzuna izatea nahi dugu, ahal bezainbat jenderengana iristea dugu xede, baina mar-

ketin klabeetan pentsatzeak gure oinarritzko misioa lizundu-ko luke. Hori hala, garbi daukat artean edertasuna eta jakintza txanpon beraren alde biak direla. Pradora gauza ederrak soilik ikustera bazatoz, altxorraren zati handi bat galduko duzu bidean. Artea eza-gutza sistema bat baita, ideien unibertsoa eta mundu erreala

uztartuz jakintzan aurrera egiteko tresna bat, eta maisulan bat ez da sekula maisulana izango ongi pintatuta dagoelako soilik. Artea beti da begirada batean dirudiena baino konplexuagoa.

Nola uztartzen dira exijentzia intelektuala eta orotariko publikoari zuzendutako eskaintza?

Artea ez da entretenimendu hutseko lur bat. Ezin diozu jendeari besterik gabe ongi pasatzera etortzeko esan. Jakin-mina duenak, iraganetik ikasi nahi duenak, edo artea ezagutza tresnatzat duenak ederki pasako du, baina besteentzat ez daukagu miraririk. Ezagutzaren bide-zidorretan barnako akui-lu eta heldulekuz josita dago Prado, baina zuk egin beharko duzu bidea. Nire erronka gorena ez da bisitarien ongi pasa eta gozatzera soilik, irteeran sarreran baino jantzia-goak izan daitezen nahi dut. Hala, museoetara datorrena jendartearen elitea dela diote

ARABAKO BERTSOLARI TXAPELKETA 2015

www.bertsotzale.eus/araba

6. FINALAURREKOA

MARTXOAK 7, larunbata, 17:30ean
LANGRAIZ OKA, Gizarte Etxean

Gai-emailea: Veronica Domingo Ormaetxea

Paula Amiliburu Izagarral
Jagoba Apacloza Kastro
Ander Sokozabal Kortabarria
Iker Pastor Rodriguez
Xabi Igola Eriz
Zigor Enbelta Zugadi

Babesle nagusiak:

- Arabako Foru Aldundia
Diputación Foral de Álava
www.alaia.net
- udapa
- LABORAL Kutxa
- Vital gizarte ekintza
- artepan
- Udala: LANGRAIZ OKA-udala
- Antolatzailea: bertsozale elkartea
- argia

zenbakiek. Iaz, 2,5 milioi bisitari izan ziren gurean. Asko da, izugarri, baina ez uda Ibizan igarotzen dutenak beste. Bidaiaitzeko aukerak ugaltu arren, oraindik ere pribilegiatu batzuk dira Madrilera etorri eta Prado bisitatzeko denbora eta sosa dutenak. Horrek arlo digitalean sakontzera eraman gaitu. Artea demokratizatze bidean, gure lan eta bildumak jarri ditugu sarean zintzilik. Orain hamar urte tabua zen, arima deabruari saldu izana leporatzen ziguten, baina gure eginkizunaren hedapen kanal zoragarria da internet.

Atzerrian museoak bisitatzen dituenak nolatan ez ditu bere inguruko museoak zapaltzen?

Ulergaitza zait. 2007an, Pradoko handitze lanak inauguratzean, inguruko herritarrek museoarekin harreman bat proposatuz limurtzen tematu ginen. Zergatik? Inaugurazio aurretik madrildar baino iparramerikar gehiago hurbiltzen zitzaizkigulako. Hori oso seinale eskasa da, zerbait oker egiten ari zarenenaren sintoma. Urrutikoa auzokoa baino errazago konbentzitzen baduzu, komeriak! Zorionez, erakusketa ezberdinei esker, bertakoen arreta berreskuratu dugu. Museoa etengabe azalberritzeko balio digute. Museoak ez direla aldatzen uste baitute askok, behin bisitatu eta betiko ikusita geratzen direla, baina museo on batek beti eskaintzen dizu txinparta berri bat, ordura arte zabaldu ez zenuen ate bat.

Txinpartak ez, azkenaldi luzeko diru-laguntza publikoen murrizketek kea eragin dute.

Horregatik diot akademikoki sasoi itzelean gaudela, baina baliabidez herren. Azken hiru urteetan aurrekontu publikoaren %60 murriztu digute. Gure bildumari eta lantalde osoaren jakintza eta ekinari esker goaz desertuan aurrera. Ikusi besterik ez dago, Louvrek 100 milioi euro jasotzen ditu urtero diru-laguntza publikoetatik, Pradok 12 milioi, eta hala ere, liga berean gaudel! Demaseko ahalegina egin dugu gure aurrekontuak diru-sarrera propioekin orekatzeko. Azken bi urteotan, gure aurrekontuaren %70 autofinantzatua da. Pradoren oinarritzeko baloreak eta tamainak ahalbidetzen dute lorpen hori, baina gurea ez da museo guztiei aplikatu dakiekeen araua. Ez gaitzatela murrizketak justifikatzeko erabili, ez delako bidezkoa batetik, eta gu ere muga-mugan gaudelako bestetik.

Galdera inozo bat: zergatik murrizten da lehenik eta gehienbat kultura?

Autokritikoak izanez, ez dugu jendartea konbentzitzen jakin, ez diogu kultura lehen-

AZKEN HITZA

Gernika

"Gernika bere papera egokien betetzen duen lekuan egongo da. Gaur egun, Reina Sofia museoa intelektualki eusten duen artelana da, baina horrek ez du kentzen Picassok Pradori eskaini ziola Gernika. Horregatik, galdera ez da non bukatuko duen Gernikak, XX. mendeko artearekin zer egingo dugun baizik. XXI. mendean aurrera joan ahala non erakutsiko dugu XX. mendeko artea? Galdera horren erantzunak markatuko du Gernikaren etorkizuna".

tasunezko zerbitzu publikoa dela ikusarazi. Osasungintzan edo hezkuntzan murrizketak iragartzen badira jendea mobilizatzen da, baina kultura kolpatzen denean nor ateratzen da kalera? Ez daukagu kultura ez ukitzeko aldarrikatzen duen jendarterik. Inglaterra, museoak doakoak dira eta hori aldatzen saiatu direnero erantzun du jendeak. Bitartean, gu ez gara gai izan agintariak museo bat zabalik mantentzea ospitaleko gela edo ikasgela bati zabalik eustea

bezain beharrezkoa dela ohartarazteko. Baina zergatik ez ditugu agintariak konbentzitu? Jendartea konbentzitzeko gai izan ez garelako. Jendartearen presioa kokotean sentitzen ez duteno, politikariek berdin jarraituko dute.

Berehalakotasunaren eta etengabeko estimuluaren selfia da jendarte hau. Museoez, alta, pausa eta denboraren perspektiba eskatzen dute. Bateragarriak dira?

Iragan zein geroari so, ezinezkoa da gure garaia kutsatu gabeko esperientzia lantzea. Horregatik diot parentesia dela kultura. Museo bat bisitatzea zarata mundanoen zurrunbiloari uko egitea da. Ez da tenplu sakratu batean sartzea, baina bai denborak beste dimentsio bat duen eta ideiak airean zintzilikatzen diren mundu batean murgiltzea. Ez da kasualitatea Pradon argazkiak hartzea eta smartphonen erabilera debekatuta egotea. Horregatik kritikatzeko gaituztela badakit, baina nik jendea obrak ikustera etortzea nahi dut, ez selfiak egitera. Ez nago trepetak teknologikoen aurka, baina hori da obra gozatu eta jendeak tabletari ez begiratzeko topatu dugun modu bakarra. ■